

Geachte leden van de vaste commissie voor Economische Zaken en Klimaat van de Tweede Kamer,

Graag beantwoorden we aan uw uitnodiging om een position paper op te stellen over de Regionale Energiestrategieën (RES'en). We geven een korte stand van zaken en benoemen dilemma's en mogelijke oplossingen. Daarnaast geven we aan wat een en ander betekent voor de regionale en nationale ondersteuning, ook na de RES 1.0.

Stand van zaken

Het Nationaal Programma RES ondersteunt de 30 regio's bij het maken van hun Regionale Energiestrategie (hierna RES). We zien dagelijks, samen met de regio's, de unieke kansen die deze regionale aanpak biedt. Maar we merken ook wat het vraagt aan inspanning, creativiteit en een open blik in de samenwerking. Vooraf een aantal opmerkingen:

- In het Klimaatakkoord is bewust gekozen voor het schaalniveau van de regio's. Dit werpt zijn vruchten af. De RES'en leiden tot meer samenwerking en zorgen voor flinke stappen vooruit in het uitwerken van de gezamenlijke ambities.
- Ook is gekozen voor een samenhangende belangenafweging: past duurzame opwek in de ruimte en op het energienet? Is het acceptabel voor inwoners? We zoeken met elkaar - overheid, netbeheerders, markt en samenleving - naar de gulden middenweg.
- De gezamenlijke ambities lijken groot genoeg om deze middenweg te kunnen bewandelen. Het RES- doel van 35 TWh lijkt haalbaar, maar vraagt nog veel inspanning van ons allemaal.
- Er zijn stevige uitdagingen en belemmeringen. Deze vragen om actie en keuzes van alle betrokkenen. Het is belangrijk daarbij continuïteit te bieden door de stevige samenwerking tussen Rijk en decentrale overheden voort te zetten.
- De RES 1.0 is een belangrijke stap, maar de RES stopt niet na 1 juli 2021. Participatie, ruimtelijke inpassing en energiesysteemefficiëntie vragen om langjarige aandacht. De ondersteuning van de RES in de regio's en nationaal via NP RES moet worden voortgezet om de ambities voor 2030 ook daadwerkelijk te kunnen realiseren.

Draagvlak en maatschappelijke betrokkenheid

Net als wegen, woonwijken en bedrijventerreinen, beïnvloedt de plaatsing van windmolens en zonnepanelen ons landschap. Dat vraagt om een zorgvuldige afweging. Elke regio maakt die samen met inwoners, maatschappelijke partijen en ondernemers. Dat is geen simpele puzzel. Belangen en perspectieven van betrokkenen kunnen haaks op elkaar staan. Samen zoeken we naar acceptabele oplossingen, waarbij we de ambitie voor de hoeveelheid op te wekken duurzame energie afwegen tegen factoren als haalbaarheid, betaalbaarheid, inpassing in de ruimte en maatschappelijk en bestuurlijk draagvlak.

Dilemma's

Participatie bij de energietransitie was altijd al spannend. Decentrale overheden en inwoners kijken met weinig plezier terug op de sturing van bovenaf tijdens de uitvoering van het Energieakkoord. Volksvertegenwoordigers en inwoners voelen zich lang niet altijd betrokken bij de totstandkoming van het Klimaatakkoord. De zorg bij inwoners is zo groot, dat het vaak niet lukt om helder te maken hoeveel ruimte er nog is om mee te praten.

Tot 1 oktober 2020 waren in veel regio's vooral 'professionele' organisaties betrokken bij de RES. In deze fase lag de nadruk op het verzamelen van feiten en het zoeken naar locaties waar de opwek van duurzame energie mogelijk kan zijn: de 'zoekgebieden'. Daarover vindt nu in veel regio's het gesprek plaats met de inwoners, maatschappelijke partijen en ondernemers. Dat betekent ook dat

daardoor de weerstand zichtbaar toeneemt. Dat is geen verrassing, noch reden tot paniek. Het is inherent aan het bewust opzoeken van interactie. Bovendien duidt weerstand ook op betrokkenheid bij de eigen leefomgeving. Het organiseren van het gesprek met de lokale samenleving kost tijd. Dat staat op spanning met deadlines die er ook zijn.

Na de RES 1.0. stopt het gesprek met de omgeving niet. Zoekgebieden worden locaties en locaties worden concrete initiatieven. Bij elke stap worden burgers betrokken. En vindt opnieuw afweging plaats. Betrokkenheid en dialoog betekent niet dat mensen die tegen zijn, opeens voorstander worden. Een zorgvuldig proces is belangrijk, waarbij alternatieven in beeld zijn gebracht en tegenstanders zich gehoord en netjes behandeld voelen, en snappen waarom ergens duurzame opwek op een bepaalde locatie nodig is.

COVID-19 vormde 'een hobbel' in de participatie. Maar het leidde ook tot nieuwe werkvormen en een vaak nog groter bereik dan voorheen. Aandachtspunten vanuit de regio's zijn het duiden van de status van de RES in relatie tot inspraak en het bevorderen van de mogelijkheden om 50% lokaal eigendom af te dwingen. Door de aandacht van de media en verspreiding van onjuistheden via social media, neemt de druk op de lokale bestuurders en gemeenteraden toe. Gemeenten hebben beperkte capaciteit, kennis en ervaring om participatie goed vorm te kunnen geven.

Oplossingen

Bijna alle regio's zochten intensief naar mogelijkheden voor online-participatie. Dat leidde tot uiteenlopende initiatieven van een enquête, visuele vragenlijst of online bijeenkomst tot een burgerforum, Participatieve Waarde evaluatie (PWE), Generatielab of online safari. Dit alles leverde een divers en groot bereik op en veel nieuwe werkvormen: een goede bijvangst. Juist de spanning rond wind en zon in combinatie met de focus op draagvlak, zorgt voor een versnelling en vernieuwing van de inzet van participatievormen. Bijvoorbeeld:

- NP RES lanceerde www.energieparticipatie.nl om volksvertegenwoordigers, ambtenaren, initiatiefnemers en inwoners te ondersteunen.
- Regio's zoeken actief naar de stem van de vaak grote stille meerderheid. [Sudwest Fryslân](#) raadpleegde inwoners voor hun aandeel in de RES en vroeg advies aan een burgerforum. [Regio Foodvalley](#) doet hetzelfde maar dan regionaal.
- Uit [het onderzoek onder 8.000 jongeren](#) van oktober jl. blijkt dat twee derde van de jongeren positief is over windmolens en zonnevelden.

Deze inspanningen nemen de tegenstellingen die er zijn niet weg, maar brengen wel het gesprek erover op gang.

Doel van het streven naar 50% lokaal eigenaarschap is het zorgen voor evenwicht tussen de lasten en de lusten in het gebied. Het overgrote deel van de regio's (90%) neemt ambities op in de RES 1.0 over het streven naar 50% lokaal eigendom. We onderzoeken nu, samen met het Rijk, of extra juridisch instrumentarium wenselijk en nodig is om dit streven te realiseren in de praktijk. Er zijn voorbeelden, zoals Flevoland, van hoe dit in een vroege fase goed geregeld is via beleid.

Wij vragen de Tweede Kamer namens de regio's, om een continue en dringende oproep te doen aan de landelijke politiek om actief uit te dragen dat Nederland de komende jaren in de verbouwing gaat. En dat dit een complexe opgave is, waarvoor geen simpele oplossingen bestaan. Dit steunt lokale en regionale bestuurders in hun zorgvuldige verhaal naar volksvertegenwoordigers, inwoners en belanghebbenden. Regionale samenwerking en landelijke ondersteuning verlichten het werk van gemeenten, maar participatie blijft arbeidsintensief en kostbaar. Snel helderheid over financiële

randvoorwaarden voor decentrale overheden is essentieel om de betrokkenheid goed te kunnen organiseren.

Ruimtegebruik

De energietransitie gaat ons landschap veranderen. Dat raakt de hele samenleving en vraagt ook in het ruimtegebruik om zorgvuldige afwegingen. Iedereen wil grip op de plek waar duurzame energie wordt opgewekt en op de winsten die daarbij gemaakt worden (lokaal eigendom). Ruimtelijke ordening is decentraal georganiseerd. Provincies en gemeenten wegen integraal af en bewaken de ruimtelijke kwaliteit. Het Rijk geeft richting met de Nationale Omgevingsvisie (NOVI). Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen moeten hun ruimtelijk beleid goed op elkaar afstemmen en in samenhang en evenwicht organiseren op de schaal van de regio.

Dilemma's

Veel regio's benoemen ruimtelijke principes voor de integrale afweging, maar de toepassing ervan is nog niet overal even concreet. Regio's zijn zich hiervan bewust van en ze zijn ermee bezig. De tijdige verankering van de RES in het ruimtelijk juridisch kader is nodig om de ambities ook voor 2030 te kunnen realiseren. De zoektocht naar 'meekoppelkansen' met andere thema's en transitie staat nog aan het begin. Ook moeten RES'en en het provinciaal beleid op sommige plekken nog meer op elkaar worden afgestemd om de ambities uit de RES, in samenhang met andere opgaven, te kunnen uitvoeren. Bij het maken van hun concept-RES'en liepen regio's tegen een aantal algemeen gedeelde knelpunten aan: netcapaciteit, SDE & maatschappelijke kosten, zon op dak, en energie in natuur en landschap.

Oplossingen

We moeten erkennen dat het landschap verandert. Overheden nemen verantwoordelijkheid door in de RES'en regionaal aan te geven waar duurzame energie mogelijk is. En daarna dit te verankeren in het ruimtelijk beleid en instrumentarium. Zo kunnen energieproducenten niet 'zomaar' afspraken maken met grondeigenaren over de plaatsing van windturbines en zonnepanelen op land. Behoud van landschappelijke kwaliteit is een belangrijke opdracht voor elke regio. Het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) kijkt hiernaar in zijn analyse. NP RES voert aanvullend een scan uit naar hoe de aandacht voor ruimtelijke kwaliteit meeweegt in de keuzes die de regio's nu maken.

Samenhang tussen nationale, provinciale en gemeentelijke schaal vraagt om aandacht en een heldere koers en bijbehorende middelen van de overheden samen. Centrale top down sturing doet geen recht aan de complexiteit en de integrale en sectorale afwegingen die op alle schaalniveaus aan de orde van de dag zijn. De oplossing ligt juist in het samenspel tussen de vier overheden.

Regio's kiezen al vaak voor een gebiedsgerichte benadering bij het vormgeven van de RES. NP RES ondersteunt de regio's met praktische informatie, zoals die over het [ruimtelijk instrumentarium](#). De regio Noord-Holland Zuid is een mooi voorbeeld waarbij Rijk en regio samenwerken in de verstedelijkingsstrategie en sturen op samenhang tussen woningbouwopgave, industrie en energie (RES).

NP RES werkt samen met regio's, departementen, koepels, netbeheerders en landelijke maatschappelijke organisaties in [vier onafhankelijke werkgroepen](#) aan de knelpunten waar veel regio's tegenaanlopen: netcapaciteit, SDE & maatschappelijke kosten, zon op dak, en energie in natuur en landschap. De werkgroepen zullen oplossingen aandragen die deels passen binnen bestaand beleid en instrumenten, maar deels ook vragen om aanpassing daarvan. De resultaten

van de werkgroepen komen in februari 2021 beschikbaar. Die zullen ook landelijk om actie en keuzes vragen.

Verder onderzoeken vijf regio's (en meer volgen) in pilots hoe de milieueffectrapportage kan bijdragen aan de RES. Hierin wordt samengewerkt met de commissie m.e.r.

Energiesysteemefficiëntie

De energietransitie vraagt in zijn algemeenheid al om grote investeringen en sturing op samenhang met betrekking tot het hele energiesysteem. Vanuit draagvlak en ruimte geredeneerd, lijken de RES'en een sterke voorkeur te hebben voor zon en wind langs infrastructuur en voor zon op dak. De al gerealiseerde grootschalige windparken in diverse regio's bijvoorbeeld Noord-Holland, Zeeland, Drenthe, Friesland en Groningen, maken ook deel uit van de 35 TWh die tot 2030 op land gerealiseerd moet worden.

Dilemma's

Wat vinden we belangrijker? Ruimtelijke kwaliteit, draagvlak of kostenefficiëntie? De RES'en zoeken de gulden middenweg. Sturen op kostenefficiëntie alleen is niet het uitgangspunt van de keuzes. De keuzes uit de RES'en zoals het relatief grote aandeel nieuwe zonne-energie ten opzichte van wind vraagt daarnaast om slimme aanpassingen van het netwerk en om innovaties. En de wettelijke mogelijkheid om bestaande netcapaciteit beter te benutten. Ook de krapte op de arbeidsmarkt is een punt van zorg.

Oplossingen

De aanpassing van ons energiesysteem vraagt om gezamenlijk verantwoordelijkheid te dragen. De netbeheerders zitten in alle regio's aan tafel. Ze adviseren en praten mee over de effecten van de ambities op het netwerk. Samen met de decentrale overheden zoeken zij naar kosteneffectieve en haalbare oplossingen passend in de ruimte en met voldoende draagvlak. Ook initiatiefnemers (coöperatief en privaat) zullen in toenemende mate betrokken moeten zijn bij de concretisering van de zoekgebieden. Oplossingen met betrekking tot de knelpunten die regio's, netbeheerders, maatschappelijke partijen en initiatiefnemers signaleren op het gebied van wettelijke, financiële en beleidsinstrumenten (zoals SDE++ en gedragen afwegingskader prioritering netaansluiting) zijn nodig om de doelen voor 2030 te realiseren. De eerdergenoemde onafhankelijke werkgroepen doen waardevolle aanbevelingen zowel regionaal als landelijk. Een slim samenspel tussen landelijke en regionale schaal met gezamenlijke programmering en prioritering is nodig. Om zekerheid, uitvoerbaarheid en haalbaarheid te creëren.

Tot slot

We kunnen concluderen dat regionale samenwerking op energie ruimte biedt om goede, samenhangende afwegingen te maken, die passen bij het gebied. Maar ook dat dit vraagt om voortzetting van de betrokkenheid en ondersteuning van het Rijk. Daarom verzoeken wij u om u in te spannen voor:

- Zicht op korte termijn op financiële ondersteuning voor de RES'en en NP RES voor het vervolg naar de RES 2.0 en verder.
- Nut- en noodzaak van de energietransitie en de RES'en benadrukken in de media door de landelijke politiek.
- Passende wet- en regelgeving en beleids- en financieringsinstrumenten waar die nodig blijken.
- Ruimte en steun voor goede initiatieven en creatieve innovaties van inwoners, maatschappelijke partijen, netbeheerders en marktpartijen.

Alleen samen brengen wij de RES'en van strategie naar uitvoering!